

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 7, Issue 3, September 2019, p. 183-196

Received	Reviewed	Published	Doi Number
August 2019	September 2019	30.09.2019	10.29228/ijlet.36840

**Jean-Jacques Rousseau as the Protagonist of Patrick Süskind's
Postmodern Text "Maître Mussard's Bequest"**

Didem YAYAN *

ABSTRACT

The protagonist of the story "Maître Mussard's Bequest" (Ger. *Das Vermächtnis des Maître Mussard*), which is translated into Turkish by the title of "Üç Buçuk Öykü" and which is one of the stories in the book Patrick Süskind's, born in Germany in 1949 and known worldwide for his novel "Perfume", "Three Stories and a Reflection" (Ger. *Drei Geschichten und eine Betrachtung*), is trying to tell his story with the last effort as he dies in pain in his bed, and his name is Jean-Jacques Mussard. This name given by the author to the protagonist and the author's direct quotation from Rousseau's autobiographical work "Confessions" at the beginning of the story are clear indications that guide the reader to the search for the relationship between the story and Rousseau's life, works and discourses. Such reading takes place within the framework of intertextual theory. According to Julia Kristeva's theory of intertextuality, based on Michail Bachtin's theory of "dialogism", each text contains explicit or implicit expressions from previously written texts. Based on this theory, literary works are examined in connection with the texts that have traces in work in question. In this study, the story titled "Maître Mussard's Bequest" will be discussed based on the works of Jean-Jacques Rousseau.

Key Words: Patrick Süskind, Jean- Jacques Rousseau, Maître Mussard's Bequest, intertextuality, postmodern

**Patrick Süskind'in "Maître Mussard'ın Vasiyeti" Adlı Postmodern
Metninin Anafigürü Olarak Jean- Jacques Rousseau**

ÖZET

1949 yılında Almanya'da dünyaya gelen ve "Parfüm" adlı romanıyla dünya çapında tanınan yazar Patrick Süskind'in dilimize "Üç Buçuk Öykü" (alm. *Drei Geschichten und eine Betrachtung*) adıyla çevrilen eserinde yer alan öykülerden biri olan "Maître Mussard'ın Vasiyeti" (alm. *Das Vermächtnis des Maître Mussard*) adlı öykünün ana figürü, yatağında acılar içinde ölmek üzereyken son bir gayretle hikayesini anlatmaya çalışmaktadır ve ismi Jean- Jacques Mussard'dır. Yazarın ana figürüne verdiği bu isim ve daha hikayenin başında Rousseau'nun otobiyografik nitelikteki "İtiraflar" adlı eserinden yaptığı direkt alıntı, okuru hikaye ile Rousseau'nun hayatı, eserleri ve söylemleri arasındaki ilişkiyi arama noktasında yönlendiren açık göstergeler niteliğindedir. Böyle bir okuma ise metinlerarası kuram çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Julia Kristeva'nın, Michail Bachtin'in "söyleşimcilik" kuramından yola çıkarak ortaya koyduğu metinlerarasılık kuramına göre her metin, daha önce yazılmış metinlerden açık ya da örtük ifadeler barındırmaktadır. Bu kuramdan hareketle edebi eser incelemeleri ise söz konusu eserde izlerine rastlanan metinlerle bağlantılı olarak yapılmaktadır. Bu çalışmada "Maître Mussard'ın Vasiyeti" adlı öykü, Jean- Jacques Rousseau'nun eserlerinden yola çıkılarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Patrick Süskind, Jean- Jacques Rousseau, Maître Mussard'ın Vasiyeti, metinlerarasılık, postmodern

* Arş. Gör. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, dtezel@sakarya.edu.tr

1. Giriş

Patrick Süskind 1949 yılında Ambach'ta gazeteci bir babanın oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Münih'te ve Aix en Provence'de tarih öğrenimi gören Süskind'in 1980 yılında yazdığı ilk edebi eseri olan "*Der Kontrabass*" ilk kez 1981 yılında sahnelenmiştir. Kendisi için dünyanın en güzel kokusunu arayan bir katilin hikayesini anlatan ilk romanı "*Das Parfum*" ise 1985 yılında yayınlanmıştır ve sonrasında Süskind'e tüm dünyada büyük şöhret kazandırmıştır. Röportaj vermeyen, edebiyat çevrelerine karışmaktan hoşlanmayan ve kendisine dönük sade bir hayat yaşamayı tercih eden Süskind bu bakımdan eserlerinde çizdiği figürler ile özdeşleştirilmektedir. Günümüzde hala hayattadır ve yaşamını Münih ve Paris'te sürdürmektedir (Franke, KLG, 42, NLG, 1).

Cenevrelili edebiyatçı, felsefeci, siyaset kuramcı ve müzisyen Jean- Jacques Rousseau (1712- 1778) saat tamirciliği yapan bir babanın oğludur. Hayatına dair daha detaylı bilgileri "*İtiraflar*" adlı otobiyografik nitelikteki eserinden öğrendiğimiz Rousseau annesini bebekken kaybetmiş, babası ise onu daha çocukken bırakıp gitmiştir. Böylece yersiz yurtsuz kalan, zenginlerin yanında uşak olarak çalışan ve hayatı boyunca birçok iş değiştiren Rousseau ileriki yaşlarında ise bu kez yazdığı eserlerde eleştirdiği saray çevrelerinin baskısından kaçacak ve böylece yersiz yurtsuzluğu ömrü boyunca sürecektir. Hayata bu olumsuz başlangıcın izleri ömrünün sonraki kısmında ruhundan silinmemiş olan Rousseau, Aydınlanma Döneminin en önemli ve en sıra dışı düşünürlerinden birisi olmuştur ve Diderot (1713-1784), Voltaire (1694-1778), D'Alembert (1717-1783) gibi dönemin önemli filozoflarıyla dostluklar kurmuştur.

En önemli eserleri arasında sayılan "*İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*"nda Rousseau'nun ortaya koyduğu görüş tarım devrimi ve yerleşik hayat öncesinde yaşayan ve biz modern insanların "ilkel" olarak tarif ettiği insanların aslında doğal hallerinde buldukları ve bu halleriyle iyi oldukları ya da en azından kötü de olamayacaklarıdır: Rousseau'ya göre "*İnsan, doğa halinde yaşamak için gereken her şeye içgüdüsel olarak sahiptir; toplumda yaşamak için gerekli olanlara ise ancak işlenmiş bir akılda sahip olabilir. Bu durumda olan insanların aralarında hiçbir ahlaki ilişki ya da kabul edilmiş görev olmadığı için onlar iyi veya kötü olamazlardı.*" (Rousseau, 2018a, 117). Rousseau kitabının ikinci bölümünde ise doğal haliyle hesaplar yapmadan, hem maddi hem manevi açıdan eşit koşullarda yaşayan insanın nasıl doğaya hükmeder hale geldiğini, değiştiğini ve sonunda doğal durumunun bozulup bugün bulunduğu noktaya ulaştığını anlatır: "*Bu ilk ilerlemeler insanı, sonunda daha hızlı ilerlemeler yapabilecek duruma ulaştırdı. İnsan akli daha çok aydınlandıkça, hünerler ve sanayi daha yetkinleşti.*" (a.g.e. 138). Rousseau, bahsettiği bu ilerleme biçiminin beraberinde insanlığa olumsuzluklar getirdiğini düşünmekteydi. Çünkü yeni bir toplum ve ilişkiler yapısı oluşturan, yeni ihtiyaçları doğan ve farklı yönlerini keşfeden insan artık doğal koşullarda sahip olduğu özgürlük biçimine sahip olamayacaktır (a.g.e. 154). İnsanlar arasındaki eşitsizliği beraberinde getiren toplumsal durumu sırasıyla, insanın aklın kılavuzluğunda hareket etmeye başlaması, bireysel mülkiyet ve kanunlar, yüksek görevler ve son olarak yönetici otoritelerin ortaya çıkışı ile gerekçelendiren Rousseau'nun (a.g.e. 167) "*Toplum Sözleşmesi*" adlı kitabı ise artık "*doğal yaşama dönülemeyeceğinin ve politik toplumun su götürmez bir gerçek oluşu karşısında*" (Günyol, içinde; Rousseau, 2018b, vi-vii) ideal bir devlet yapısının nasıl olması gerektiğini anlatır.

Rousseau uzun yıllar boyunca hayat arkadaşlığı yaptığı Thérèse Levasseur'den beş çocuk sahibi olduğunu ve tüm çocuklarını yetiştirme yurduna bıraktığını itiraf etmiş, bu konuda kötü niyetli olmadığına gerekçe olarak da çocuk eğitimi üzerine tavsiyelerde bulunduğu "*Emile*" adlı kitabını yazmış olmasını göstermiştir (Rousseau, 2013, 120). Ölmeden önce yazdığı son kitabı olan "*Yalnız Gezerin Düşleri*"nde ise Rousseau yaşadığı varoluş sancısını kendi kaleminden açıkça yansıtır. İnsanlara

olan güvenini kaybetmiş ve onlar tarafından hayal kırıklığına uğratılmış ileri yaşlarında bir adam olarak kendisine dönüp yaptığı sorgulamasında “*yeryüzünde yapayalnız*” (Rousseau, 2013, 5) kalmışlığını ilan eder. Ancak Rousseau’nun yaşantısını ve ruh dünyasını her şeyiyle açtığı eseri otobiyografisi olan “*İtiraf*lar”dır. “*Ruhumun öyküsü*” dediği bu kitabında gezgin ve sürgün hayatını, aşklarını, dostluklarını, tanışıklıklarını, uğradığı ihanetleri, hastalıklarını, acılarını, korkularını, hata olarak nitelendirdiği yaşantılarını, kendi deyimleriyle “*iç dünya(sını) olduğu gibi*” (Rousseau, 2016, 342) anlatır.

“*İtiraf*lar” adlı eserinde şehir hayatından ve insanlardan uzak yalnız başına olabileceği kır yaşantısının özlemine sık sık dile getiren Rousseau’nun bu yönüyle Süskind’in edebi eserlerinde kurguladığı figürlere benzer bir ruh dünyası vardır. Görünür yaşantısında sayısız çevreye girip çıkmış olmasına ve birçok kişiyle tanışıklığı bulunmasına rağmen Rousseau kendi iç dünyasında tamamen yalnız durumdadır ve bu anlamda Süskind’in kurgusal figürleriyle uyum içindedir. Kaçış arzusunda, uğradığı ihanetlerin ve toplum tarafından dışlanması da etkisi vardır. Yaşantısındaki yalnızlık gerçeğini ve artık güven duymadığı insanlardan uzak kalma isteğini “*İtiraf*lar”ın devamı olarak nitelendirdiği “*Yalnız Gezerin Düşleri*”nde şu sözlerle dile getirir: “*Yalnızlığında onlarla (çağdaşları) birlikte yaşıyor olmaktan yüz defa daha mutluyum. Toplum içinde yaşamamanın zevkini yüreğimden söküp aldılar. Bu zevkler benim yaşımda yeniden filizlenemezler, artık çok geç*” (Rousseau, 2013, 9).

Rousseau’yla benzer şekilde kendi yaşantısında yalnızlığı tercih eden Süskind, figürlerini de izole bir yaşantının içine yerleştirir. “*Kontrbas*” adlı eserinde ana figür müzikle baş başa olduğu evinin dört bir tarafını levhalarla kaplatmıştır ve insanlardan uzaktır (Süskind, 2015b, 18). “*Güvercin*” adlı uzun öyküde ise ana figür Jonathan Noel çatı katında bir odada tek başına yaşamaktadır ve insanlarla karşılaşmamak için ortak kullanılan lavaboya gitmekten dahi kaçınmaktadır (Süskind, 2015c, 15). “*Herr Somer’in Öyküsü*” adlı uzun öyküde de ana figür neredeyse tüm günlerini insanlardan uzak yerlerde dolaşarak geçirmektedir (Süskind, 2012, 17) ve en büyük isteği insanlar tarafından rahat bırakılmaktır (a.g.e. 32). Süskind’in ana figürleri için çizdiği dünya göz önüne alındığında bu çalışmada ele alacağımız hikayede bu kez gerçek dünyanın tanınmış bir figürü olan Rousseau’ya yapılan açık ya da kapalı göndermeler bulunması aykırı görünmemektedir. Bu bağlamda çalışmamızda metinlerarası düzlemde bir okuma gerçekleştirerek Rousseau’nun yaşantısından ve görüşlerinden yola çıkacak, hikayede Rousseau’ya dair izler ortaya koymaya çalışacağız.

Çalışmamıza konu olan hikayenin arka planında Rousseau’nun 788 sayfalık “*İtiraf*lar” kitabının yaklaşık üç sayfalık bir kısmında bahsini geçirdiği akrabası Monsieur de Mussard’ın hikayesi bulunmaktadır ve söz konusu hikaye, Süskind tarafından dönüştürülerek yeniden yazılmıştır. “*Maitre Mussard’ın Vasiyeti*” adlı hikaye bunun yanı sıra, burada göstermeye çalışacağımız gibi, Rousseau’nun “*Yalnız Gezerin Düşleri*” ve “*İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*” adlı kitaplarından, hayatı ve görüşlerinden izler de barındırmaktadır.

Metinlerarasılık Kuramı

Geniş anlamıyla metinlerarasılık bir edebi metnin diğer edebi ya da edebi olmayan metinlerle olan her türlü ilişkisini ele alır (Burdorf ve diğerleri, 2007, 357). Türkiye’de kuramla ilgili yaptığı çalışmalarıyla önemli bir isim olan Kubilay Aktulum’un tanımına göre metinlerarasılık “*kabaca iki ya da daha çok metin arasında bir alışveriş, bir tür konuşma ya da söyleşim biçimi olarak anlaşılmalıdır. Kavram genel anlamıyla bir yenidenyazma (réécriture) işlemi olarak da algılanabilir*” (Aktulum, 2014, 16). Edebi eseri incelerken eser dışı unsurları askıya alarak yalnızca edebi eserin içkin öğelerini dikkate alan ve böylece metni odak noktası haline getiren “*Rus Biçimciliği*” metinlerarası kurama temel oluşturur. Kuramın temel aldığı asıl

yaklaşım ise Rus edebiyat kuramcısı ve filozof Mikhail Mikhailoviç Bakhtin'in (1895- 1975) "söyleşimcilik" teorisidir. Buna göre iletişime aracılık eden söz sosyal açıdan ancak sürekli bir etkileşim alanı içerisinde var olur. Bu nedenle birbirini etkilemeyen ve daha önce söylenmiş olan sözlerden etkilenmeyen söz ve söz söyleme edimi yoktur. Dolayısıyla söz, yeryüzünde ilk ve tek başına bulunan Hz. Adem dışında hiçbir zaman özgün ve tek anlamlı kullanılmamıştır (Bakhtine, 1975, 102, aktaran; Aktulum, 2014, 23).

Bakhtin'in "söyleşimcilik" kuramı, Bulgaristan doğumlu ve Fransız vatandaşı olan edebiyat kuramcı Julia Kristeva (1941-) tarafından edebiyat alanına aktarılmıştır (Burdorf ve diğerleri, 2007, 357). Kristeva "metinlerarasılık" kavramını ilk kez 1967 yılında yayınladığı "*Bakhtin, Söz, Diyalog ve Roman*" başlıklı yazısında ortaya koyar (Anz, 2013, 362). Kristeva'nın çerçevesini çizdiği geniş anlamıyla metinlerarasılığa göre yazar metnini bireysel olarak ilk kez oluşturmaz. Yalnızca zaten var olan ve hali hazırda bazı kültürel ve bağlamsal anlamları içeren metinler evreninin içinden yazar. Geniş anlamda metinlerarasılık prensipte her metnin var olan diğer tüm metinlerle ilişki içerisinde olduğunu varsayar (Anz, 2013, 363). Dar anlamda metinlerarasılıkta ise sınırları ve amacı yazar tarafından belirlenen ve okur tarafından ortaya çıkarılması beklenen metinlerarası ilişkiler söz konusudur (Broich, Pfister, 1985; aktaran, Anz, 2013, 363). Bu türden metinlerarası ilişkiler ana metinde az ya da çok sayıdaki çeşitli işaretlemelerle açıkça belli edilir (Anz, 2013, 363). Bu ayırmadan hareketle Patrick Süskind'in "*Maître Mussard'ın Vasiyeti*" adlı hikayesinde Jean- Jacques Rousseau'nun metinlerinden izler aramakla sınırlandıracağımız çalışmamız da dar anlamda metinlerarasılığın konusuna dahildir.

Metinlerarası yöntem kullanırken yazarların başvurduğu üç farklı yol vardır. Bunlar: başka bir dile aktarma, başka bir türe aktarma ve başka bir medyaya aktarmadır (Broich, 1985, 135). Bu aktarma esnasında, bu çalışmada da gösterileceği gibi yalnızca biçim değil, anlam ve içerik değişikliklerinin de gerçekleşmesi kaçınılmazdır (Genette, 1982, 238, aktaran; Broich, 1985, 136).

Metinlerarasılık postmodern edebiyatın en önemli bileşenlerinden birisidir. Metinlerarasılığın postmodern edebiyatla olan bağlantısını Aktulum şu sözlerle ortaya koyar: "*Postmodern söylemi (yazıyı) geleneksel söylemden (yazıdan) ayıran en temel özellik onun metinlerarasına yani farklı alanlara açılabilir olma özelliğidir*" (2014, 10). Ecevit ise bu konuda şunları söyler:

"Anlamın sorunsallaştırıldığı bu çağın edebiyat sanatçısı, bir anlamın taşıyıcısı olan özgün dünyalar yaratmak yerine, önceki metinlere el atar, onlarla parodi/pastiş düzleminde oynar. (...) Orijinali var olmayan bu taklit görünümlü dünya postmodernistlere özgüdür, modernistlerin pastiş/parodi anlayışından farklıdır [...]". (Ecevit, 2001, 75-76, aktaran; Kızıler, 2006, 192).

Roman türündeki eseri "*Parfüm*" ile Alman yazınında postmodern eser verme konusunda zirveye oturan Süskind'in bu çalışmada ele alacağımız hikayesi "*Maître Mussard'ın Vasiyeti*" de yazarın kullandığı metinlerarasılık tekniğiyle özellikle postmodern yazına dahildir.

2. Metnin Metinlerarasılık Bağlamında Analizi

Süskind'in "*Maître Mussard'ın Vasiyeti*" adlı hikayesi yani çalışmamıza konu olan ana metin*, Rousseau'nun "*İtiraflar*" adlı eserinden alınan motto ile başlamaktadır:

* Genette'in terminolojisinde anametin (hypertexte) türev ilişkileri kategorisinde bir metinden dönüştürülerek oluşturulan yeni metin; altmetin (hypotexte) ise yeni bir metin oluşturmak üzere dönüştürülen metindir. (Genette,1982,10-11, aktaran; Aktulum, 2014, 68-69).

“Tuhaf keşifleriyle meşgul olmaktan başka bir şey yapmayan Mussard’ı bu düşünceler öylesine kendinden geçiriyor ki, kendisi için bir lütuf olsa da, kendisini seven dostları için üzüntü kaynağı olan ölümü gerçekleşmemiş ve kendisini onların arasından en alışılmadık ve en acımasız bir hastalıkla çekip almamış olsaydı, bunlar sonunda kafasında yoğunlaşıp bir biçim alırlar, yani cinnete dönüşürlerdi” Rousseau, İtiraflar” (Süskind, 2015a, 33).

Bu mottoyu metinlerarasılık bağlamında “alıntı” kategorisinde değerlendirmek gerekir. Metinlerarasılığın yöntemlerini en geniş haliyle kategorileştiren Fransız edebiyat kuramcı Gérard Genette alıntıyı (alm. Zitat), “bir metnin başka bir metindeki kavranabilir varlığı” kategorisine yerleştirir (Pfister, 1985, 16-17). Yukarıdaki motto/direkt alıntı Süskind’in faydalandığı alt metinlerden birisi olan “İtiraflar”da Monsieur Mussard’ın anlatıldığı bölümde geçmektedir ve şu şekilde geçmektedir:

“Her zaman bu konuyla ve garip keşifleriyle meşgul, kendini bu fikirlere öylesine kaptırmıştı ki eğer, akli hesabına çok mutlu ama onu çok seven ve evinde en hoş sığınağı bulan dostları hesabına çok mutsuz bir şey olan ölüm, çok garip ve çok kıyıcı bir hastalıkla onu dostlarından almaya gelmiş olmasaydı, bu fikirler sonunda kafasında sistem haline, yani çılgınlık haline dönebilirdi.” (Rousseau, 2016, 457).

Süskind bu alıntıyla daha girişte hikayenin metinlerarası bağlantısına dair ilk önemli ipucunu vermiştir. Yukarıdaki alıntıda değinilen, Monsieur Mussard’ı seven dostlardan birisi de Jean- Jacques Rousseau’dur. Rousseau’nun “yurttaşım, akrabam ve dostum” diye bahsettiği Monsieur Mussard, Paris yakınında Passy adlı sessiz sakin bir yerde bir ev sahibidir ve otobiyografisinde bahsettiğine göre Rousseau da o dönemde Paris’ten çok sıkılmıştır ve ara ara bu eve kaçıp dinlenmektedir. Sakin bir yerde sahip olacağı bir evin hayalinden sık sık bahseden Rousseau bu anlamda, yine kendisi gibi şehirden kaçmaktan hoşlanan Monsieur Mussard ile benzeşmektedir.

Monsieur Mussard’ın en önemli meşguliyetlerinden birisi, Süskind’in hikayesinde de ana izlek olan ve Rousseau’nun “kabuk-bilimi-hastalığı” olarak adlandırdığı uğraşdır. Kendisinin söylediğine göre Monsieur Mussard’ın bu konu üzerinde yaptığı çalışmalara Rousseau da aynı ilgi ile katılmıştır: “[...] Monsieur Mussard’ın, eğer kabuk-bilimi-hastalığı (Conchylomanie) ile birlikte onunla baş başa geçirdiğimiz zamanlar daha çok hoşuma gitmemiş olaydı –ki altı aydan çok bir süre, çalışma odasında onun kadar zevkle çalışmış olduğumu söyleyebilirim- [...]” (Rousseau, 2016, 458-459). Rousseau’nun, hem akrabası, hem dostu olan Monsieur Mussard’ın sıra dışı ilgisine en az onun kadar zevkle katılması onun, Mussard ile fikirleri bakımından benzeştiğinin bir başka göstergesidir. Bu ortak yönlere paralel olarak Süskind de “Maître Mussard’ın Vasiyeti” adlı hikayede, hikayenin Rousseau ile bağlantısını ortaya koyan bir başka işaret olarak ana figürüne “Jean- Jacques Mussard” adını vermiştir. İsim Rousseau’nun ön adı ve Monsieur Mussard’ın soyadının birleşiminden oluşmaktadır. Böylece Süskind, Rousseau ile Monsieur Mussard arasında bir bağlantı oluşturmuştur. Bizim alımlamamıza göre bu bağlantı Rousseau’yu Süskind’in hikayesinin ana figürü haline getirmektedir. Yazar aslında Rousseau’nun dostu Monsieur Mussard’ın hikayesini temel alarak onun üzerinden Rousseau’nun hayat hikayesini kurgulaştırmış gibidir.

Hem Rousseau’nun otobiyografisi “İtiraflar” hem de “Maître Mussard’ın Vasiyeti” adlı hikaye benzer şekilde, eserlerin yazılış amaçları belirtilerek başlar. Rousseau, otobiyografisine başlarken şunları yazar: “Benzeri hiç görülmemiş ve hiç görülmeyecek olan bir işe girişiyorum. Benzerlerime, doğanın tüm doğruluğu içinde bir insan göstermek istiyorum ve bu insan ben olacağım.” (2016, 15). “Maître Mussard’ın Vasiyeti” adlı

hikaye ise şöyle başlar: “Bu üç-beş sayfa, tanımadığım bir okur ve gerçeği görme cesaretini bulan ve bu gerçeği taşıyabilecek güce sahip olan gelecek kuşaklar içindir. [...] bildiklerimi ve öğrendiklerimi benden sonraki kuşaklara açıklamak için içimden gelen bir dürtü beni kışkırtmasaydı bunları yazmaya kalkışamazdım bile.” (Süskind, 2015a, 33). Burada “İtiraf” a bir gönderme daha vardır. Rousseau da “İtiraf” ını sonraki kuşaklara ulaştırmak için yazmıştır. Bunu “İtiraf” ının devamı olan “Yalnız Gezerin Düşleri”nden öğreniyoruz: “İlk “İtiraf” ımla “Konuşmalar” ımı düşmanlarımın aç ellerinden kurtarıp (eserlerinin çalınacağı, tahrif edileceği ya da yok edileceği kaygısı taşımaktadır), gücüm yeterse gelecek kuşaklara ulaştırmak kaygısıyla yazıyordum.” (Rousseau, 2013, 12). Rousseau’nun özellikle kendisine yapılan saldırılardan sonra yazılarındaki üslubun gelecek kuşaklara hitap eden savunma üslubuna nasıl döndüğünü Lecercle şu sözlerle anlatır:

“Kovalanıp sıkıştırılan bu yalnız adamın, düşünceler üzerinde, ona baskı ve zulüm yapanların sahip olmadıkları bir çekim gücü vardır. Daha da çok yazmıştır. Fakat artık, yazıları nitelik değiştirmiştir. İnsanlara sesleniyorsa bunu, artık kendisini örnek vererek, gelecek kuşaklar önünde kendisini iftiralara ve haksızlıklara karşı savunmaya çalışarak yapar.” (Lecercle, içinde; Rousseau, 2018, 35-36).

Kitapların yazılış amaçları belirtildikten sonra ise her iki eserde de ana kişiler kendilerini tanıtmaya işine geçer. Rousseau “İtiraf” da kendisini şöyle tanıtır:

“Ben Cenevre’de 1712’de, Bay Isaac Rousseau ve Bayan Suzanne Bernard’ın çocuğu olarak doğdum. On beş çocuk arasında paylaştırılacak çok küçük bir mülk, payını hemen hemen hiçe düşürdüğünden, babamın elinde yaşamak için gerçekten çok ustası olduğu saatçilik zanaatından başka bir şey kalmamıştı. Protestan rahibi Bernard’ın kızı olan annem daha zengindi; bilgili ve güzeldi; [...]” (Rousseau, 2016, 16).

“Maître Mussard’ın Vasiyeti” adlı hikayede ise ben anlatıcı konumundaki ana figür kendisini şu sözlerle tanıtır:

“[...] önce kendimle ilgili bir-iki söz. Adım Jean-Jacques Mussard. 12 Mart 1687 yılında Cenevre’de doğdum. Babam ayakkabıcıydı. Bense daha çok genç yaşta daha soylu bir zanaata eğilimim olduğunu hissettim ve bir kuyumcunun yanına çırak olarak girdim. Birkaç yıl sonra çıraklık sınavını verdim. Sınavda hazırladığım parça –Kaderin cilvesine bakın!– altından bir midye kabuğunun içine oturtulmuş bir yakuttu. İki yılını oradan oraya gezerek geçirdikten ve bu zaman içinde Alpler’i, denizi ve bu ikisinin arasında kalan geniş toprakları gördükten sonra Paris’e gitmek istedi canım; orada Verdelet Sokağı’ndaki kuyumcu Maître Lambert’in yanında iş buldum. Maître Lambert’in zamansız ölümünden sonra onun işyerini geçici olarak ben yönettim; bir yıl sonra dul karısı ile evlendim ve böylece ustalık diploması almaya ve esnaf loncasına girmeye hak kazandım. Bunu izleyen yirmi yıl içinde, Verdelet Sokağı’ndaki ufak kuyumcu dükkanımı bütün Paris’in en büyük ve en saygın kuyumcu mağazasına dönüştürmeyi başardım. Müşterilerim, başkentin önde gelen evlerinden, kralın yakın çevresinden. Yüzüklerim, broşlarım, ziynetlerim ve diadimlerim Hollanda’ya, İngiltere’ye, Almanya’ya gidiyordu; kral ailesinden mağazama gelenler de olmuştu. 1733 yılında, sevgili karımın ölümünden iki yıl sonra Orleans dükünün saray kuyumculuğuna atandım.” (Süskind, 2015a, 34-35).

Maître Mussard da tıpkı Rousseau gibi İsviçre’nin Cenevre kentinde doğmuştur. Ancak onun doğum tarihi 1687’dir. Bu tarih farklılığı ise yazarın Monsieur Mussard’ın gerçek doğum yılını bilmesinden kaynaklanabileceği gibi “İtiraf” da yer alan Rousseau’nun şu sözlerinin bir uygulaması olarak da

yorumlanabilir: *“Olaylarda unutkanlıklar, yer değiştirmeler, tarih yanlışlıkları yapabilirim; ama ne duymuş olduğum ne de duygularımın bana yaptırmış olduğu şeyler üzerinde yanılabilirim ve asıl söz konusu olan şey de işte budur.”* (2016, 342). Rousseau'nun babası bir saat tamircisi, Maître Mussard'inki ise ayakkabıcıdır. Bu noktadan sonra Süskind yeni metninin bu bölümünde adeta Rousseau'ya - Monsieur Mussard'inkiyle özdeş - bambaşka bir kader belirlemiştir. Monsieur Mussard da gerçekte kuyumcudur ve yüklü bir servetin sahibidir. Ancak Rousseau tam tersi ömrünün büyük bir kısmını yükselme, iyi yerlere gelme hayaliyle geçirmiştir: *“Hiçbir zaman kendimi bu kadar güven içinde duymamıştım; daha şimdiden servetimi yaptığımı sanıyor [...] Ne olursa olsun kendimi bu saray içinde bulunca, geleceğim üzerine büyük bir hayale kapıldım; daha şimdiden kendime bu sarayda oturanlardan biri gibi bakıyordum.”* (Rousseau, 2016, 94). Ancak hayallerini gerçeleştirmede hiçbir zaman muvaffak olamamıştır: *“Parlak servet tasarılarımdan koyu bir sefalet içine düştüğümü ve sabahleyin oturacağım sarayın seçimi üzerinde düşündükten sonra, akşam sokakta yatma durumunda kaldığımı gördüğüm zaman [...]”* (a.g.e. 93). Rousseau'nun manevi sıkıntılarının yanı sıra maddi açıdan yaşadığı sıkıntıları da tüm yaşamı boyunca sürmüştür: *“[...] yaşadığım kadar yoksul ölmem bir kez alnıma yazılmıştı.”* (a.g.e. 768). Rousseau'nun gerçek hayatı böyleyken, hikayenin ana figürü olarak Rousseau (Jean- Jacques Mussard) giderek yükselmiş ve Süskind'in hikayede *“daha soylu bir zanaat”* olarak tanımladığı kuyumculukta oldukça iyi yerlere gelmiştir. Maître Mussard'ın bu yükselişinde bir kadının payı vardır. Paris'te çırak olarak çalıştığı dükkanın sahibi ve kendisinin ustası olan ve daha sonra hayatını kaybeden Maître Lambert'in dul eşiyle evlenmiş böylece yükselişi hızlanmıştır. Bu durum, *“İtiraflar”* da Rousseau'ya verilen bir tavsiyede zikredilen şu görüşe bir gönderme olarak okunabilir: *“Paris'te kadın olmadan hiçbir şey yapılmaz. Kadınlar bilgelerin sunuşmazları (asymptotes) oldukları eğriler gibidirler; bilgiler durmadan onlara yaklaşırlar ama hiç değmezler”* (Rousseau, 2016, 356).

Maître Mussard'ın çıraklık eseri ise içinde yakut bulunan altından bir midye kabuğudur. Eserin midye formunda oluşu Monsieur Mussard ve Maître Mussard'ın *“kabukbilimi”*ne olan merakına bir göndermedir. Taşların aşınması sonucu oluşan midyelere karşılık Maître Mussard'ın ustalık eseri olan midyenin değerli madenlerden yapılmış olması ayrıca materyalist ve manevi dünya görüşlerinin karşıtlığını da temsil etmektedir. Kuyumculuk zanaatını icra ederken dünyanın daha ziyade maddi yönüne eğilen ve servet biriktirme çabasında olan Monsieur Mussard hayatının belli bir döneminden sonra bu çabaları terk eder ve hayatın manevi yönünü önemseyeceği dingin bir yaşama geçiş yapar. Rousseau *“İtiraflar”* da dostum dediği Monsieur Mussard'ın bu kararını övgüyle anlatır:

“Monsieur de Mussard bir kuyumcuydu, ticarete namuslu bir servet edindikten ve tek kızını bir borsa memurunun oğlu ve kralın sofracı başısı olan Monsieur de Valmette ile evlendirdikten sonra, son günlerinde ticaret ve alışverişten çekilmek ve hayat yorgunlukları ile ölüm arasında bir dinlenme ve zevk molası vermek gibi bilgece bir karar almış bulunan akli başında bir adam.” (2016, 457).

Jean- Jacques Rousseau da kendi hayatında benzer bir dönüm noktası yaşamıştır. Geçirdiği rahatsızlıktan sonra doktorunun altı ay içerisinde öleceğini söylemesi üzerine *“her türlü servet ve ilerleme tasarısından vazgeç[er]”* ve artık yalnızca kendisine mutluluk veren şeyleri yapmaya karar verir (Rousseau, 2016, 443). Rousseau bu kararı verdiğinde otuz yaşındadır, ancak altmış altı yaşına kadar yaşayacaktır. Hayatıyla ilgili bir başka dönüm noktası sayılabilecek kararı kırk yaşına geldiğinde gerçeleştirir:

“Gençliğimden beridir kırk yaşı, başarılı olma çabalarımın ve her türlü iddialarımın son aşaması saymış ve bu yaşa gelir gelmez, ne durumda olursam olayım, o durumdan çıkmaya uğraşmayarak,

geleceği düşünmeksizin, günü gününe yaşamaya karar vermiştim. O an gelince kararımı güçlükle çekmeksizin yerine getirdim. [...] O tarihte yaptığım ve uzmanı olmadığım işi de bırakarak öteden beri zevk duyduğum bir uğraşa, yani sayfası şu kadara beste yapmaya başladım.” (Rousseau, 2013, 31-32).

Süskind ise “Maître Mussard’ın Vasiyeti” adlı kısa hikayede hem Rousseau’nun hem de Monsieur Mussard’ın kendileri adına gerçekleştirdikleri dönüm noktası niteliğindeki kararı Maître Mussard’ın kimliğinde şöyle işlemiştir:

“Atölyeyi büyütmem ve işlerimi genişletmem, beni varlıklı bir adam durumuna getirmişti. Bununla birlikte, yaşım ilerledikçe altın ve elmas benim için anlamını yitirmeye başladı; kitaplar ve bilim ise benim için daha çekiciydiler. Bu yüzden, altmışıma varmadan önce, iş hayatından tümüyle çekilmeye ve geri kalan günlerimi rahatça ve varlık içinde, başkentin hayhuyundan uzakta geçirmeye karar verdim. Bu amaçla Passy yakınında bir arazi satın aldım, üzerinde büyük bir ev ve içinde her türlü süs bitkisi, çiçek tarhları, meyve ağaçları, temiz çakıtaşlı yollar ve birkaç küçük havuzu olan bir bahçe yaptırttım. Arazim, şimşir ağacından yapılmış sağlam bir çitle dış dünyadan ayrılıyordu; bu çekici ve huzurlu yer, bana hayatın ve ölümün dertlerinin arasına huzur ve keyif dolu bir zaman dilimi sokmaya çalışan bir adam için en uygun yer gibi görünüyordu. 22 Mayıs 1742’de tam elli beş yaşındayken Paris’ten Passy’e göç ettim ve yeni mülküne yerleştim.” (Süskind, 2015a, 36)

Maître Mussard’ın kendisi için yaptırdığı bahçede, bahçıvan tarafından düzenlenen tarhla ilgili olarak hikayede şu cümle geçmektedir: “Aynı biçimde, o tarhı düzenlemesiyle birlikte insanlık tarihinin yeni ve son çağının başlamakta olduğunu da bilemezdi.” (Süskind, 2015a, 38). Hem bu ifade hem de Mussard’ın arazisini çitle çevirmiş olması, Rousseau’nun “İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı” adlı kitabında, insanlık tarihinde önemli bir dönüm noktasına işaret ettiği ifadesine bir gönderme olarak görülebilir. İfade şöyledir:

“Bir toprak parçasının etrafını çitle çevirip “Bu, bana aittir!” diyebilen, buna inanacak kadar saf insanlar bulabilen ilk insan, uygar toplumu gerçek kurucusu oldu. Bu sınır kazıklarını söküüp atacak ya da hendeği dolduracak, sonra da hemcinslerine “Bu sahtekâra kulak vermekten sakının! Meyvelerinin herkese ait olduğunu, toprağın ise kimsenin olmadığını unutursanız, mahvolursunuz!” [...]” (Rousseau, 2018a, 133).

Monsieur Mussard Passy’de bulunan evinin bahçesini bizzat kendisi düzenlemiş ve bu esnada yaptığı kazılarda kabuklu hayvan fosilleri bulmuştur. Bu kabuklardan “o kadar çok bul[muştur] ki coşkununla hayal gücü artık doğada hayvan kabuklarından başka bir şey görme[miş] ve sonunda ciddi ciddi, evrenin hayvan kabuklarından, hayvan kabuğu kalıntılarında başka bir şey olmadığına, dünyanın bir kum ve kabuk yığınınından başka bir şey olmadığına inan[mıştır]” (Rousseau, 2016, 457). Bu, Jean-Jacques Mussard’ın da dünyaya dair sonuçlandırıcı keşfidir. Aynı şekilde o da bahçesinde kazı yapmış ve her yerde midye bulunca dünyanın “midye türünden bir öze doldurulmuş” olduğuna karar vermiştir:

“Yeryüzünün asıl biçimi olarak gördüğümüz şey, çayırlar ve ormanlar, göller ve denizler, bahçeler, tarlalar, kurak yerler ve verimli topraklar, bütün bunlar kırılğan bir çekirdeği sarmalayan hoş ama incecik bir kabuktan başka bir şey değildi. Bu incecik kabuk kaldırıldığında gezegenimiz, altın lira büyüklüğünde on binlerce taş midyenin bir araya gelip oluşturduğu gri-beyaz bir topa benzeyecekti. Böyle bir gezegende de yaşama olanağı olamazdı artık.” (Süskind, 2015a, 42).

Rousseau, doğa ile iç içe olmayı son derece önemsemiş, gördüğü manzara karşısında en huzurlu anlarını doğadayken geçirmiştir. Yukarıdaki alıntıda Süskind'in, Rousseau'nun tabiatın örtüsünün kendi doğal düzeni içerisinde kalmak yerine insan müdahalesiyle tahrip edilmesinden duyduğu endişelere yaptığı göndermeyi okuruz. Rousseau bu endişesini "Yalnız Gezerin Düşleri" adlı kitabında yaptığı bir kıyaslamada yazıya döker: "Ağaçlar, çalılar, bitkiler yeryüzünün süsü ve giysileridir, insanın gözüne taş, çamur ve kumdan başka bir şeyin çarpmadığı çıplak ve çorak bir kırdan daha hüznün verici hiçbir şey olamaz." (Rousseau, 2013, 88). Yine aynı kitapta doğanın maddi çıkalar uğruna tahrip edilmesine eleştirilerde bulunmaktadır Rousseau:

"Madenler aleminde ne gerçek bir güzellik ne de çekicilik vardır; toprağın bağrında yatan zenginlikler sanki insanları suça teşvik etmemek için gizlenmiştir. [...] insan [...] toprağın bağrını araştırır, yararlanmayı biliyor olsa toprağın kendiliğinden sunacağı gerçek nimetler yerine, yaşamını tehlikeye atarak, sağlığı pahasına toprağın derinliklerinde sanal nimetler arar." (Rousseau, 2013, 92-93).

Rousseau'ya göre bilgi mutlulukla eş anlamlı değildir. Çağın bilim yapma şeklini de eleştirir: "Şunu da belirtelim ki, sağda solda dolaşıp kum ve taş toplaya toplaya bunları cebine ve çalışma odasına yığarak, insanın kendisine bir doğabilimci süsü vermesi kolaydır. Ancak, bu gibi "toplayıcılar"ın çoğu gösteriş zevkından başka bir şey aramayan zengin bilgisizlerdir" (Rousseau, 2013, 93). Ayrıca filozofların felsefe yapma şekillerini de eleştirir:

"Birçok insan gördüm ki benden çok daha bilgince felsefe yaparlardı; ama felsefeleri sanki kendilerine yabancıydı. Herkesten daha bilgin olmak istedikleri için, nasıl kurulduğunu anlamak amacıyla dünyayı incelerlerdi; ama bu, kazayla rastladıkları bir makineyi gözden geçirmek merakından başka bir şey değildi. İnsanın yaratılışını öğrenmeye çalışıyorlarsa, bunun nedeni, ondan bilgince söz edebilmek içindi; yoksa kendilerini anlayabilmek için değil" (a.g.e. 29-30).

"Maître Mussard'ın Vasiyeti" adlı öyküde de, Rousseau'nun bu görüşlerine yönelik göndermeler yapılmıştır:

"[...] bu büyük adamlar, midye oluşu, çizgileri, biçimleri, yayılması filan konusunda geniş bilgiye sahiptiler, ancak iş onların kaynağını, özünü ve temelini tayine gelince hiçbiri bir şey söyleyemiyorlardı" (Süskind, 2015a, 42).

"İş, midyelerin ortaya çıkışını açıklamaya gelince en saygın filozoflarımızın nasıl da kalakaldığına kısaca değinmiştim. Bazıları işin kolayına kaçıp midyelerin içinde doğanın gelişigüzel bir oyunundan başka bir şey olmadığını iddia etmektedirler [...]. Her mantıklı insan [...] bu yüzeysel ve basit açıklamayı gülünç ve bilim dışı olarak görecektir [...]" (a.g.e. 45).

Yukarıdaki alıntılardan da anlaşıldığı gibi, Rousseau aslında bilime tamamen karşı değildir. Bilim yapma biçimlerini ya da araştırmaların tek boyutlu, varoluşa dair yön ihmal edilerek yapılmasını eleştirmektedir. Dolayısıyla "yeraltının kabuklarla dolu olması" alt metinlerde olduğu gibi Süskind'in oluşturduğu ana metinde de modern çağın salt bilimsel aklını, teknolojiyi ve maddiyata dönük yaklaşımını eleştirme amacı gütmektedir.

Hem alt metinde, hem de ana metinde yer alan "midyeleşme" olgusu aynı zamanda dünyanın ve insanın sonluluğunu sembolize etmektedir. Rousseau "İtiraflar"ı ve "Yalnız Gezerin Düşleri"ni yazarken, yaşlılık dönemlerindedir ve dostu Monsieur Mussard'ın da yaşlılık dönemine dair hikayesini anlatmaktadır. Aynı şekilde Maître Mussard'ın da yaşlılık döneminde olması bu açıdan tesadüf

değildir. Süskind nasıl zamanla insanın da tıpkı yeryüzü gibi aşındığını, yani bedenlen yıprandığını ve yaşlandığını dünyanın midyeleşmesine benzeterek anlatır:

"Evrenin midyeleşmesinden daha korkunç bir şey vardır; o da bedenimizin sürekli olarak midye cevherine dönüşmesidir. Bu çöküş öylesine şiddetlidir ki, her insanı doğrudan ölüme götürür. [...] insan yaşlandıkça bedeninin taşlaşması da açık seçik ortaya çıkar: Derisi pürüzlenir, saçları dökülür, damarları, kalbi, beyni kireçlenir, sırtı kamburlaşır, bütün bedeni, midyenin iç yapısına uygun olarak, eğrilip bükülür, sonunda mezara girdiğinde acınası bir midye taşı yığınınından başka bir şey değildir." (Süskind, 2015a, 46-47).

Rousseau ise kendisinin yaşlanması ve bedenindeki yıpranmayı şu cümlelerle anlatır:

"Beden sızısı bile bu acıyı çoğaltacağına avuttur, beni inletirken iç çekmekten kurtarır; vücudumun parçalanması yüreğimin parçalanmasını durdurur." (Rousseau, 2013, 7).

"[...] her şey sonunda dünyanın düzeni içinde eriyip gidecek: benim sırım da er geç gelecektir." (a.g.e. 25).

"Bedenimin yorduğu ruhum günden güne çökmekte ve bu ağır yükün altında yaşlanmış iskeletinden eskisi gibi atılma gücü bulamıyor." (a.g.e. 104).

Rousseau'nun metni ile Süskind'in metni arasındaki bir başka paralellik bu kez direkt olarak Rousseau ile Maître Mussard arasında bulunmaktadır. Rousseau tam anlamıyla bir eğitim almamış ve kendisini kitaplar aracılığıyla geliştirmiştir. Küçüklüğünde babasıyla birlikte akşamları okumalar yapan Rousseau uşak olarak çalıştığı dönemlerde de okumalarına devam etmiş Latince çalışmış, İtalyanca öğrenmiş ve edebiyat konusunda kendisini geliştirmiştir. Kendi kendisini nasıl yetiştirdiğini şöyle ifade eder: *"Tuhaftır ki yeterince anlama yetisine sahip olmakla birlikte, babam ve Monsieur Lamercier hariç, öğretmenlerin yanında hiçbir zaman hiçbir şey öğrenemedim. Fazladan bildiğim az bir şeyi de, daha sonra görüleceği gibi, kendi başıma öğrendim."* (Rousseau, 2016, 152).

Süskind, gerçek dünyada yaşayan tarihsel bir kişilik olarak yazar Rousseau'nun bu özelliğini, yarattığı kurmaca evrendeki Maître Mussard adlı ana figürüne; Mussard'ın saray kuyumcusu olduktan sonra yüksek mevkilerdeki insanlarla bir arada oluşu ve bunun, kendi kendisini geliştirmesine katkı sağlaması şeklinde aktarmıştır:

"İzleyicisi olduğum konuşmalardan yararlandım, her boş saatimi ayırdığım kitapları okuyarak bir şeyler öğrendim. Onlarca yıl boyunca bu yolla bilim, edebiyat, sanat ve Latince bilgimi öylesine genişlettim ki, aslında bir yüksek okula ya da üniversiteye adımımı atmadığım halde, hiç de abartıya kaçmadan kendimi okumuş bir adam olarak niteleyebileceğim duruma geldim." (Süskind, 2015a, 35).

Rousseau ile Maître Mussard'ın ilgi duydukları konular üzerine çalışma yöntemleri de benzeşmektedir. Her ikisi de yöntem olarak hem uygulama ve yerinde gözlem yapma hem de kitaplardan bilgi edinme yolunu izlemektedir. Maître Mussard midyeleşme konusuna eğilirken kazılar yapıp topladığı midye örneklerini inceledikten sonra kitaplara başvurur: *"Araştırmalarımın uygulamalı bölümünü sona erdirince, midye konusunda beni aydınlatacağını umduğum her türlü kitabı getirttim Paris'ten. Evrenbilim, yerbilim, mineralbilim, havabilim, gökbilim ve bunlara yakın konular hakkında yazılmış her türlü kitabı taradım"* (Süskind, 2015a, 41-42). Aynı şekilde Jean-Jacques Rousseau da ilgi duyduğu botanik alanında hem yerinde inceleme yapar hem de kitaplardan edindiği bilgilerden yararlanır: *"Bütün adayı bahçe olarak alan bana gelince, bir gözlem yapmak ya da bir gözlemi doğrulamak ihtiyacını duyar duymaz, kitabım koltuğumda, korulara ya da çayırlara koşuyordum; orada, söz konusu bitkinin yanında, onu hemen rahat rahat incelemek için"*

toprağa uzanıyordum.” (Rousseau, 2016, 773). Yine Maître Mussard’ın alıntıda geçen, midyeleşmeyi daha iyi anlamak için alana yakın diğer alanlarla ilgili de kitaplar satın alması Rousseau’nun çalışırken izlediği şu yöntemine göndermedir:

“Bilimlere karşı, ne kadar az olursa olsun gerçek bir istek duyulduğunda, kendini onlara verirken sezilen ilk şey, aralarındaki bağlantıdır; bu bağlantı sonucu, bilimler karşılıklı olarak birbirini çeker, yardım eder, aydınlatır ve biri öbüründen vazgeçemez. Her ne kadar insan zekası hepsine birden yetmez ve her zaman içlerinden birini esas olarak seçmek gerekirse de, insan eğer öbürleri üzerinde belirli bir bilgiye sahip olmazsa, esas olarak seçtiğinde de çoğunlukla karanlık içinde kalır.” (Rousseau, 2016, 294).

Rousseau “İtirafıflar”da Charmettes’te yaşadığı dönemde okuduğu kitapları ezberlemeye yönelik takıntısından bahseder:

“Zorla bellek sahibi olmayı kafama koymuştum; çok şeyi ezberlemek istemekte direniyordum. Bunun için yanımda her zaman inanılmaz bir güçlkle okumaya çalıştığım ve kır işlerinde çalışırken hep aklımdan geçirdiğim bir kitap taşıyordum. Bu boş ve sürekli çabalardaki dik kafalılık, sonunda beni nasıl aptal etmedi bilmem. Bir tek kelimesini hatırlamadığım Virgile’in çoban şiirlerini bugün yirmi kez iyice okumam ve yeniden okumam gerek. [...] Bu ateşli öğrenme isteği beni şaşkıma döndüren bir hastalık halini aldı, her zaman dişlerimin arasında durmadan bir şeyler mırıldanmakla meşguldüm.” (Rousseau, 2016, 302-303).

Süskind’in “Üç Buçuk Öykü” adlı eserinde “Maître Mussard’ın Vasiyeti” adlı hikayenin hemen sonrasında yer alan “ve bir görüş” ifadesiyle başlayan “Amnesie in Litteris” adlı öyküde de ben anlatıcının benzer bir takıntıya sahip olması dikkat çekicidir ve Süskind’in Rousseau ile kurduğu metinlerarası bağlantının bu öyküye de ulaştığını düşündürür niteliktedir. Ben anlatıcı burada yıllardır yaptığı okumaların kendisine katkısını sorgular ve daha önce okuduğu kitaplardan aklında kalan hiçbir şey olmadığını fark eder. “Yazınsal bellek kaybı” anlamına gelen (Süskind, 2015a, 57), hikayeye de adını veren “Amnesie in litteris” olarak adlandırdığı hastalığı yüzünden adeta isyan etmektedir: “On beş kitaplık “Andersch Kutusu” konusunda belleğimde ne kalmış? Hiçbir şey. On kitaplık Handke’den? Hiçbir şeyden de az bir şey. Tristram Shandy’dan, Rousseau’nun İtirafıflar’ından, Seume’nin Spaziergang’ından (Gezinti) aklımda ne kalmış? Hiçbir şey, hiçbir şey, hiç!” (a.g.e. 61). Ancak ben anlatıcı okuduklarının aklında kalmasını hatta onları ezberlemeyi arzulamaktadır ve bu açıdan Rousseau’nun yukarıdaki alıntıda görülen durumuyla benzer bir durum içindedir:

“Bu korkunç amneziye teslim olmamalısın, diye düşünüyorum, bu unutma seline bütün gücünle karşı koymalısın, metinlere balıklama dalmamalısın, berrak ve eleştirel bir bilinçlilikle onların karşısında durmalısın, özet çıkarmalısın, ezberlemeli, zihnini çalıştırmalısın; tek sözcükle tanımlarsam – ki burada adını ve yazarını şu anda çıkaramadığım; ama son dizesi bir ahlak ilkesi gibi zihnime sürekli, silinmemecesine kazanmış olan ünlü bir şiirden alıntı yapıyorum- : “Zorunlusun,” diyor şiirde, “zorunlusun... zorunlusun...” Ne budalaca! Şimdi de şiirin sözlerini unuttum.” (Süskind, 2015a, 63).

“Maître Mussard’ın Vasiyeti” adlı hikaye, Rousseau’nun yazılarıyla okura seslenmesi noktasında üslup benzerliği de taşımaktadır. Örneğin Rousseau okura şöyle seslenir: “Okuyucu, beni buna zorlayan nedenler üzerindeki yargımızı başka bir zamana bırakın. Ancak beni okuduktan sonra bu konuda bir yargıya varabilirsiniz.” (Rousseau, 2016, 341). Bir başka sesleniş ise şöyledir: “Siz ki bir insanı tanımak istiyorsunuz, kim olursanız olun, şu iki üç sayfayı okumaya cesaret edin; J.-J. Rousseau’yu adamakıllı tanıyacaksınız.” (a.g.e. 393). Maître

Mussard'ın okura seslenişi ise şöyledir: “İşte tam da burada, yabancı okur okumaya devam etmeden önce dur ve kendini bir yokla!” (Süskind, 2015a, 37). [...] “Kendisini tanımadığım sevgili okurum” (a.g.e. 48).

“İtirafılar”da Rousseau'nun bahsettiği Mussard, Monsieur Mussard olarak tanıtılır. Monsieur, Fransızcada “bay, mösyö” anlamına gelir (Büyük Fransızca- Türkçe Sözlük, 1999, 519). Süskind'in öyküsünde ise ana figür Maître Mussard'dır. Maître kelimesi ise “usta, üstad, öğretmen, amir” anlamlarına gelir (a.g.s. 482). Rousseau'nun “gerçek bir hayat filozofu” olarak gördüğü dostu Bay Mussard, Süskind'in öyküsünde Usta Mussard'a dönüşür. Kuyumculukta ustalaşan Mussard, Rousseau'nun övgüsüne bakılırsa, ileri yaşında aldığı inzivaya çekilme kararıyla yaşama sanatında da ustadır. Ölümüne neden olan rahatsızlık ise midesiyle ilgilidir. Aynı şekilde Usta Mussard da midesiyle ilgili rahatsızlık yaşamaktadır: “Başıma gelen ve gerçek nedenlerini bir tek benim bildiğim hastalığa doktorlar, paralysis stomachosa diyorlar” (Süskind, 2015a, 33-34). Usta Mussard dünyaya ve hayata dair aydınlanmasının ardından yakalanır bu hastalığa: “[...] o günden sonra mideme taş gibi oturan bir sancıyla yaşadım hep” (a.g.e. 50-51). Rousseau da “Yalnız Gezerin Düşleri” adlı eserinde kendisiyle ilgili hazımsızlık çekmeye benzettiği durumundan bahseder (2013, 5). Yine “İtirafılar”da da Rousseau kendi sağlığıyla ilgili sindirim güçlüğü çekmesinden ve mide rahatsızlığından bahsetmektedir:

“O zamanlar her derde deva olarak su modası vardı; [...] İçtiğim su, dağ sularının çoğu gibi biraz sert ve sindirimi güç bir suydü. Kısacası, öylesine davrandım ki iki aydan az bir zaman içinde, o zamana kadar çok iyi olan midemi harap ettim. Artık midem de işe yaramadığı için, iyi olmaktan umudu kesmek gerektiğini anladım.” (Rousseau, 2016, 285).

Süskind'in kısa hikayesinin ana figürü Jean- Jacques Mussard'ın da tıpkı Jean-Jacques Rousseau ve dostu Monsieur Mussard gibi mide ile ilgili rahatsızlık yaşaması, sorgulayan yönlerinin sonucu olarak hayat üzerine yaptıkları umutsuzluk doğuran keşiflerinden sonra her üç kişinin de gördükleri gerçeği sindirememiş/kabullenememiş olmalarının bir sembolü olarak okunabilir. Burada ayrıca suyun Rousseau üzerinde gösterdiği sağlığa zarar veren yönü, Süskind'in kısa hikayesinde de dünyanın sonluluğunun ve ölümün simgesi olarak okuduğumuz “midyeleşme”ye olan hızlandırıcı etkisi üzerinden sorgulanır:

“[...] Böylece su daha derinlere sızar, midye taşı tabakasına kadar iner, midye oluşumu için gerekli olan ve topraktan kazandığı maddeleri midye taşına aktarır. Böylece bir yandan toprağın kabuğu sürgit incelerken midye taşı tabakası da durmadan gelişir. [...] Onsuz bir gün bile yaşayamayacağımız su, yaşamımızın temelini, toprağa, zarar vermekte ve en büyük düşmanımız olan taş midyeyle iş birliği yapmaktadır.” (Süskind, 2015a, 44).

“insan [...] sonunda mezara girdiğinde acması bir midye taşı yığından başka bir şey değildir. İş bununla da bitmez. Çünkü yağmur yağar, yağmur damlaları toprağa işler, su o insanın bedenini aşındırır, un ufak eder, bu zerrelere alıp midye tabakasına taşır, orada insan, bildiğimiz taş midyeleri halini alıp huzura erer.” (a.g.e. 47)

Jean- Jacques Rousseau maddi hedeflerine ulaşamasa da ömrünün bir noktasından sonra geriye dönüp bir hayat ve ölüm sorgulaması yapmıştır. Yaşadıkları karşısında huzura ermek umuduyla ölmekten korkmamaktadır: “Ölümden korkmak şöyle dursun, onun yaklaştığını sevinçle görüyordum; [...]” (Rousseau, 2016, 599). Ölmekten korkmamaktadır aksine ölmeye hazırlıktır çünkü ona göre “yaşlı bir kişinin daha öğreneceği varsa, o da ölmeyi öğrenmektir [...]” (Rousseau, 2013, 29). “İtirafılar” ve “Yalnız Gezerin Düşleri”ni yaşlılık döneminde yazmış olan Rousseau kendisini kazançlı saymak amacıyla “son günlerini kendi[sini] incelemeye” (a.g.e. 10) ayırır ve sonuçlarını söz konusu eserler aracılığıyla yazıya döker. Bu süreçte içinde

bulunduğu fiziksel ve ruhsal durumu ise şöyle anlatır: “*Ama vücudumun bu devinimsizlik ve işsizliğine karşın, ruhum hala etkindir; hala düşünceler, duygular doğuruyor ve sanki onun içsel yaşamı dünyasal, maddesel her türlü ilginin kesilmesiyle artmıştır. Vücudum şimdi benim için ancak bir engel, bir yük olup gücüm yettiğince ondan sıyrılmaya bakıyorum*” (a.g.e. 11). Ancak Rousseau, ölümün bile dünyada var olduğu sürece bulamadığı huzuru kendisine getiremeyeceğini de düşünmektedir: “[...] onların, yaşamım boyunca bana vermedikleri rahatı, ölümümünden sonra anıma da vermeyeceklerinden eminim” (a.g.e. 9).

Maître Mussard da tıpkı Rousseau gibi vücudu işlemez halde hatta ölüm döşegindedir ve o da kalan son anlarını, gördüğü gerçeği uşağının aracılığıyla kaleme almaya ayırmıştır. Hikayenin adında da yer aldığı gibi bu yazdıkları bir bakıma onun kendisinden sonra bırakacağı vasiyeti niteliğindedir. O da Rousseau gibi öleceğine memnundur: “*İnsanın umut olmazsa yaşayamayacağı söylenir. Ama yaşamıyor zaten, ölüyor insan. [...] Ölümümün sonuna yaklaştığıma seviniyorum. Sense zavallı dostum, daha işin ortasındasın.*” (Süskind, 2015a, 51). Maître Mussard da Rousseau gibi altmış altı yaşında hayatını kaybeder. Hikayenin arkasında bulunan ek bölümde efendisinin ruhunun huzur bulması için temennide bulunan uşağından öğrendiğimize göre de bedeni oturur vaziyette katılmış ve öyle de defnedilmiştir. Bu da Rousseau’nun kendi ölümünden sonra huzur bulamayacağı ile ilgili tahminini doğrular nitelikte, dünyada olduğu gibi öldükten sonra da huzurlu bir yer bulamamasının bir ifadesi olarak görülebilir.

Sonuç olarak bu çalışmada metinlerarası bağlamda ele aldığımız “*Maître Mussard’ın Vasiyeti*” adlı kısa hikayenin Jean-Jacques Rousseau’nun eserleriyle çok sayıda paralellikler taşıdığını ortaya koymaya çalıştık. Rousseau “*İtiraf*lar” adlı otobiyografisinde kendisini yalnızca mevcut haliyle değil baştan sona kadar her detayıyla anlattığını yazar ve hayatına dair sunduğu bilgiler ışığında kendisini alımlama işini bıraktığı okurundan beklentisini şöyle ifade eder: “*Bu öğeleri toplamak ve onların meydana getirdiği varlığı belirlemek okuyucunun işidir; sonuç onun eseri olmalıdır ve o zaman yanılırsa, bütün yanlışlık kendisinin olacaktır.*” (Rousseau, 2016, 221). Görüldüğü gibi Rousseau otobiyografisinin okurlarından, onu kendi değerlendirmeleri ışığında alımlamalarını ve buna göre bir Rousseau resmi çizmelerini beklemektedir. Süskind “*Maître Mussard’ın Vasiyeti*” adlı kısa hikayesinde adeta Rousseau’nun beklentisini yerine getirmiş ve Rousseau ile aralarında benzerlikler gördüğü, Rousseau’nun dostu ve akrabası olan Monsieur Mussard’ın hikayesini dönüştürerek hikaye üzerinden Rousseau’yu anlatmış, onun eserlerinde yer alan görüşlerinin ve hayata bakışının bir özetini sunduğu yeni bir metin oluşturmuştur. Söz konusu yeni metinde anlamsal açıdan büyük değişiklikler bulunmamaktadır. Metnin ana figürü hem Monsieur Mussard ile hem de özellikle Rousseau ile benzeşmektedir. Dünyaya dair maddi beklentilerinden elini eteğini çekip içsel sorgulama gerçekleştiren ana figür, dünyada olmanın insan için nihayetinde anlamsızlık ve sonluluk anlamına geldiğine dair keşfini ortaya koyar ve en sonunda dünyadan ayrılmak onun için, Jean-Jacques Rousseau için olduğu gibi kurtuluş ile eş anlamlı hale gelir.

Kaynakça

- Aktulum, K (2014). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Kanguru Yayınları
- Anz, T. (Hrsg.) (2013). *Handbuch Literaturwissenschaft. Gegenstände und Grundbegriffe. (Band 1, Sonderaufgabe)*. Stuttgart-Weimar: Verlag J. B. Metzler
- Bakhtine, M. (1975). *Esthétique et théorie du roman*, Paris, Gallimard, içinde; Aktulum, Kubilay (2014). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Kanguru Yayınları

- Broich, Ulrich/Pfister, Manfred (Hg.) (1985). *Intertextualität. Funktionen, anglistische Fallstudien*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag
- Broich, Ulrich/Pfister Manfred (Hg.): *Intertextualität. Formen, Funktionen, anglistische Fallstudien*. Tübingen 1985, içinde; Anz, Thomas (Hrsg.) (2013). *Handbuch Literaturwissenschaft. Gegenstände und Grundbegriffe. (Band 1, Sonderaufgabe)*. Stuttgart-Weimar: Verlag J. B. Metzler
- Burdorf, D., Fasbender, C. ve Moennighoff, B. (Hrsg.), Begründet von Günther und Irmgard Schweikle (2007). *Metzler Lexikon Literatur*. Stuttgart-Weimar: Verlag J. B. Metzler
- Ecevit, Y. (2001). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları, içinde; Kızıler, Funda (2006). *Moderniteden Postmoderniteye Kavramsal Bir Yolculuk*. Konya: Salkımsöğüt Yayınevi
- Franke, E. "Patrick Süskind". *Kritisches Lexikon zur deutschsprachigen Gegenwartsliteratur*. 42, NLG, 1-8
- Genette, G. (1982). *Palimpsestes. La littérature au second degré* (Paris, 1982), içinde; Broich, Ulrich/Pfister Manfred (Hg.) (1985). *Intertextualität. Funktionen, anglistische Fallstudien*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag
- Hansoy, F. N. (1999). *Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük*. İnkılâp Kitabevi.
- Rousseau, J. J. (2013). *Yalnız Gezerin Düşleri*. Tolga Güner (çev.). İstanbul: MitraYayınları
- Rousseau, J. J. (2016). *İtiraflar*. Kenan Somer (çev.). İstanbul: Isık Yayınları
- Rousseau, J. J. (2018a). *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı*. Rasih Nuri İleri (çev.). İstanbul: Say Yayınları
- Rousseau, J. J. (2018b). *Toplum Sözleşmesi*. Vedat Günyol (çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Süskind, P. (2012). *Herr Sommer'in Öyküsü*. T. Turan (çev.). İstanbul: Can Yayınları
- Süskind, P. (2015a). *Üç Buçuk Öykü*. İlknur Özdemir (çev.). İstanbul: Can Sanat Yayınları
- Süskind, P. (2015b). *Kontrbas*. T. Turan (çev.). İstanbul: Can Yayınları
- Süskind, P. (2015c). *Güvercin*. T. Turan (çev.). İstanbul: Can Yayınları